

nummer 3 • december 2001

3

VOORUIT

Leerstof voor begaafde kinderen op de basisschool

In dit nummer o.m.:

De drie denkvaardigheden van Robert Sternberg, deel 2, creatieve intelligentie • Kijk nou eens ...! • Brick by Brick • Lesmateriaal

Centrum voor begaafdheidsonderzoek KLUWER

Inhoud

Theoretisch:	Lesmateriaal	Verantwoording:
Voorwoord 3	Rekenen 11	De volgende lessen zijn bewerkingen. Het bronmateriaal wordt hieronder vermeld.
De drie denkvaardigheden van Robert Sternberg 4	Les 1: De prijs van het servies	Les 1: De prijs van het servies
2. Creatieve intelligentie	Les 2: Rekenen in de tijd: wanneer werd de lucifer uitgevonden?	Ph. Dupuis: Les jeux de la Chine
	Taal 17	Editions de la Réunion des musées nationaux dic, 2000
	Les 3: Zelf een gedicht maken	Les 2: Rekenen in de tijd: wanneer werd de lucifer uitgevonden?
	Les 4: Extra Pieten gevraagd ... Advertenties	Ph. Dupuis: Les jeux de la Chine
Rubrieken:	Ruimtelijk/creatief 27	Editions de la Réunion des musées nationaux dic, 2000
Kijk nou eens ...! 6	Les 5: Vissen verdelen	
Simone Linders	Les 6: Spelen met spiegelingen	
Spelen is leren 9	Sociaal/emotioneel 32	
Brick by Brick	Les 7: De weddenschap	Les 8: Praten in stilte
	Les 8: Praten in stilte	Ph. Dupuis: Les jeux de la Chine
Waar kan ik nog iets leren 10	Praktisch 38	Editions de la Réunion des musées nationaux dic, 2000
Informatie ovr de ECHA-cursus	Les 9: Je evenwicht bewaren ... hoe werkt dat?	
	Varia 41	
	Les 10: Het verhaal van de verdwenen sneeuwpop	

Adressen:
CBO
(Centrum voor Begaaftheids Onderzoek)
Universiteit Nijmegen
(Professor Dr F. J. Monks)
Montessorilaan 3
Postbus 9104
6500 HE Nijmegen
Tel: 024 - 3616146
Fax: 024 - 3615480

Psychologische Adviespraktijk Begaaften
Professor Dr P. Span
Louis Bouwmeesterlaan 77
3584 GE Utrecht
Tel: 030 - 2511995

Colofon:
Redactie
Els Schrover (hoofredactie)
Maryan Camps
Hélène van Haren
Walter van der Kaaij
Anda Schippers

Raad van Advies
E.J. Monks
W.A.M. Peters

Redactieadres
VOORUIT-redactie
CBO (Centrum voor Begaaftheids Onderzoek)
Postbus 9104
6500 HE Nijmegen
e.schrover@psych.kun.nl

Vormgeving
Verbeul en De Geus Communicatie BV

Abonnementen:
Voor abonnementen en/of vragen over verzending kunt u contact opnemen met:
Kluwer
Afdeling Klantenservice
Postbus 4
2400 MA Alphen aan den Rijn
Tel: 0172 - 466834

Prijs
f 188,- (€ 88,31)

ISBN
9065010858

Vooruit verschijnt drie keer per jaar.

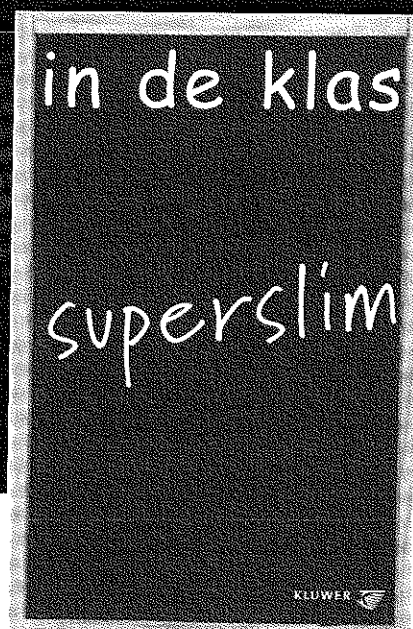
KLUWER

Register

	Titel	Vooruit nr.	Pagina	Moeilijkheidsgraad
Rekenen	Codes kraken en maken	1	11	☹☹☹ en ☹☹☹
	Het nut van afronden	1	15	☹☹☹
	Eén uit de reeks	2	11	☹☹☹
	Getal geheimen	2	14	☹☹☹
	De prijs van het servies	3	11	☹☹☹
	Rekenen in de tijd:			
	Wanneer werd de lucifer uitgevonden	3	14	☹☹☹
Taal	Kalenderkleintjes	1	20	n.v.t.
	Telefoonpraat	1	23	☹☹☹ en ☹☹☹
	Briefraadsel	2	16	☹☹☹
	De geschiedenis van de namen van de Euromunt	2	19	☹☹☹ en ☹☹☹
	Zelf een gedicht maken	3	17	☹☹☹
	Extra pieten gevraagd... Advertenties	3	23	☹☹☹ en ☹☹☹
Ruimtelijk/creatief	Kleuren	1	26	☹☹☹, ☹☹☹ en ☹☹☹
	Japanse puzzel, logisch tekenen	2	23	☹☹☹
	Vissen verdelen	3	27	☹☹☹ en ☹☹☹
	Spelen met spiegelingen	3	29	☹☹☹
Sociaal/emotioneel	Ziek en zielig: help 's een handje	1	30	☹☹☹ en ☹☹☹
	Emoties? Je neus!	1	34	☹☹☹
	Geld maakt niet gelukkig... of toch wel?	2	28	☹☹☹ en ☹☹☹
	Overleven, hoe doe je dat?	2	31	☹☹☹ en ☹☹☹
	De weddenschap	3	32	☹☹☹
	Praten in stilte	3	34	☹☹☹ en ☹☹☹
Praktisch	Experiment: hoe gevoelig is je huid?	1	37	☹☹☹ en ☹☹☹
	Opgepast: glad, gladder, gladst!	2	33	☹☹☹ en ☹☹☹
	Je evenwicht bewaren... hoe werkt dat?	3	38	☹☹☹ en ☹☹☹
Varia	Denken over zaadjes	1	40	☹☹☹ en ☹☹☹
	Stoelen	1	46	☹☹☹, ☹☹☹ en ☹☹☹
	Strandles	2	38	☹☹☹, ☹☹☹ en ☹☹☹
	Koppie koppie	2	44	n.v.t.
	Het verhaal van de verdwenen sneeuwpop	3	41	☹☹☹

Nieuw in de boekenserie 'In de klas':

Superslim

Het is een uitdaging om de bollebozen in uw eigen groep op tijd op te kunnen sporen en hun talenten te ontwikkelen. Deze (hoog)begaafde kinderen kunnen vaak niet mee komen in de klas, gaan zich vervelen en worden lastig. Deze kinderen honger naar kennis. Ze moeten alleen nog uitgedaagd worden.

In 'Superslim' beschrijven diverse auteurs hoe u deze kinderen kunt herkennen, hoe u ze kunt stimuleren en welke opvoedingsactiviteiten voor hen gunstig zijn. Hoe u de verschillende denkniveaus en interesses in de groep op elkaar af kunt stemmen. En dat op zo'n praktische manier dat u er meteen mee aan de slag kunt.

De boekenserie 'In de klas' biedt u praktische informatie die u helpt in te spelen op alle gebeurtenissen in en rondom de klas. Elk boek behandelt een op zichzelf staand inhoudelijk thema. Naast achtergrondinformatie vindt u nieuwe ideeën, praktische tips en handige instrumenten. U kunt ze meteen in de praktijk brengen.

BESTELBON

☐ **Ja**, ik wil graag het boekje 'Superslim', ISBN 9014081464 ontvangen, om hoogbegaafde kinderen te kunnen herkennen en te helpen hun talenten te ontwikkelen.

☐ Ik word abonnee en profiteer van de abonnementskorting en betaal slechts € 12,86 per boek in plaats van € 16,68. Per jaar ontvang ik circa 5 boekjes.

Ik wil ook nog andere titels uit de boekenserie In de klas bestellen:

☐ Pesten, ISBN 9014068190 ☐ Vieringen, ISBN 9014068719 ☐ Kleuters, ISBN 901406876X ☐ Lezen en spellen, ISBN 9014068727 ☐ Adaptief organiseren, ISBN 9014068786 ☐ Aan het werk, ISBN 9014080646 ☐ Natuur en techniek, ISBN 9014080638 ☐ Opvallende kinderen, ISBN 9014084749

Prijs: abonnement € 12,86 per boek, per los exemplaar € 16,68 (inclusief BTW, exclusief verzendkosten). Ook verkrijgbaar in de boekhandel.

Naam school/instelling _____
Uw naam _____ m/v
Uw functie _____
Adres _____
Postcode en plaats _____
Telefoon _____ Fax _____
E-mail _____
Datum _____ Handtekening _____

Verstuur deze bestelkaart naar Kluwer, antwoordnummer 10171, 2400 VB Alphen aan den Rijn (postzegel niet nodig) of per fax (0172 - 493270). Wilt u meer weten, belt u ons gerust: tel. 0172 46833. E-mail: CCCAlphen@kluwer.nl

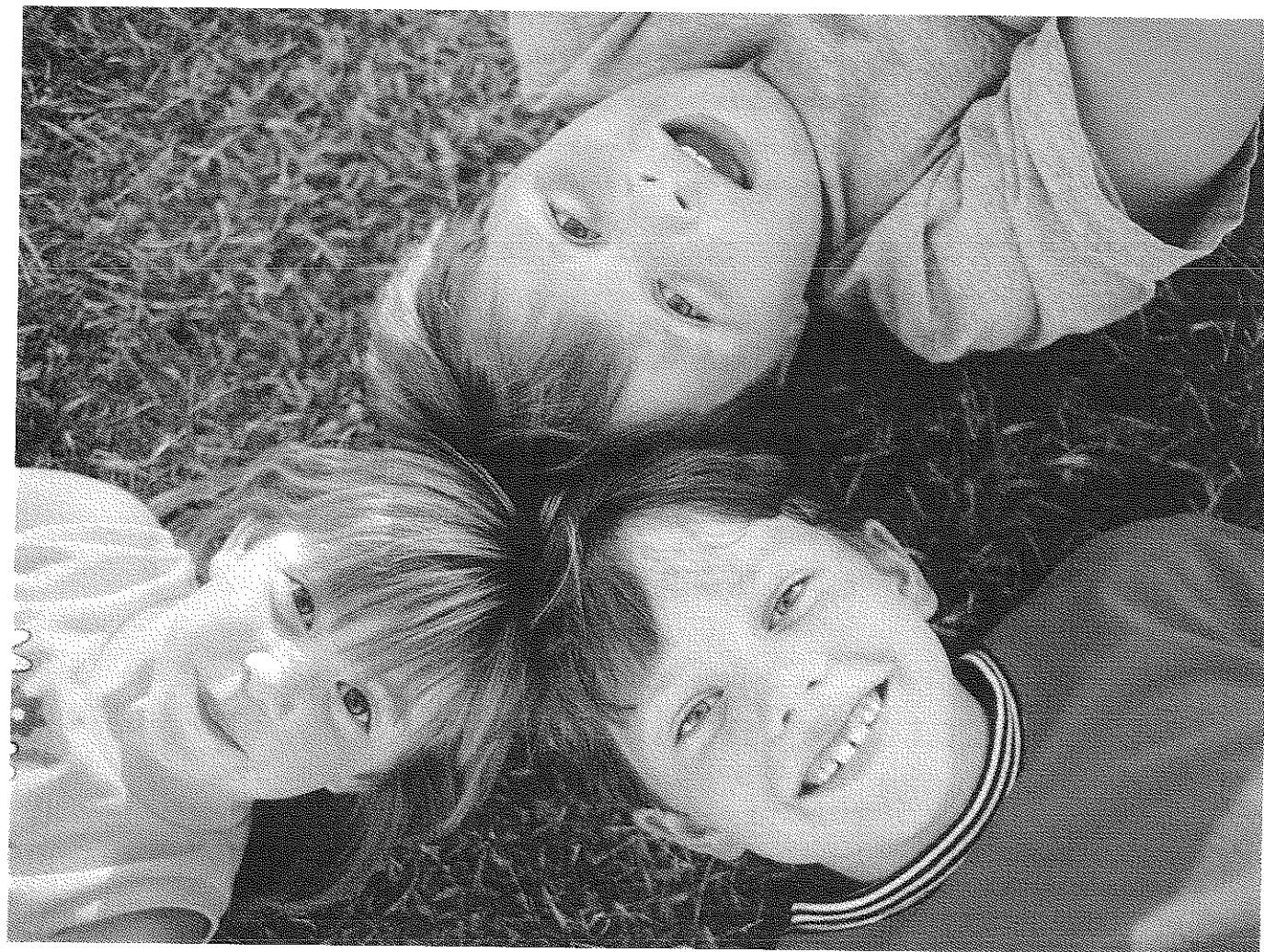
Kluwer is een handelsnaam van Samsom B.V., ingeschreven in Handelsregister KVK Rijnland, dossiernummer 28026036. Samsom B.V. maakt deel uit van Wolters Kluwer Nederland. Op al onze aanbiedingen en overeenkomsten zijn van toepassing de Algemene Voorwaarden van Wolters Kluwer Nederland B.V. en Groepsmaatschappijen, gedeponeerd ter griffie van de Arrondissementsrechtbank te Amsterdam op 4 januari 2000 onder depotnummer 5/2000. Een exemplaar van deze voorwaarden zal op eerste verzoek gratis worden toegezonden.

Andere titels in de boekenserie In de klas zijn:

Pesten	Hoe u als leerkracht pesten en treiteren in de klas of daarbuiten kunt herkennen en wat u ertegen kunt doen.
Vieringen	Hoe u meer uit de vieringen op uw school kunt halen.
Kleuters	Praktische handreikingen voor een soepele organisatie van 'alledaagse' activiteiten in een kleutergroep.
Lezen en spellen	Vanuit verschillende invalshoeken wordt gekeken naar de zorg bij lees- en spellingsproblemen. Met praktische tips.
Adaptief organiseren	Hoe u een bijdrage kunt leveren aan een gezond en positief zelfbeeld bij kinderen.
Aan het werk	Hoe u kinderen leerstrategieën aan kunt bieden waardoor ze greep krijgen op de leerstof.
Natuur en techniek	Kinderen leren door te doen, te onderzoeken en te experimenteren. Hoe u actief met de kinderen aan de slag kunt gaan.
Opvallende kinderen	ADHD, depressiviteit, autisme, cara, faalangsten en het begeleiden van kinderen die niet doorwerken, mishandeling en angstige kinderen

KLUWER

Voorwoord

In dit nummer van Vooruit vindt u de bespreking van de tweede van de drie basis-denkvaardigheden van Sternberg: creatief denken. In het vorige nummer stond een oproep aan leerkrachten, om Vooruit-werk van hun leerlingen op te sturen als bron van inspiratie voor collega's. We presenteren in dit nummer de beschrijving van een les

van Simone Linders, leerkracht op basisschool Het Oventje in de plaats Zeeland in Noord-Brabant. Zij gebruikte een oude Vooruit-les (Wat doet een uitvinder? Aflevering 19, les 7, augustus 1996) en liet de hele klas ermee werken. Aan ons stuurt ze, behalve het prachtige werk van alle leerlingen, ook de observaties die ze maakte ter-

wijl de kinderen aan het werk waren, en hoe ze gebruik maakte van Sternbergs drie denkvaardigheden om de werkwijze van de kinderen te beschrijven. Een heel inspirerend begin van de reeks!

Redactie Vooruit

In het vorige nummer van Vooruit (2, 2001) vindt u het eerste deel van dit artikel. Hierin wordt het model van Sternberg voorgesteld, dat we in Vooruit gebruiken om de denkvaardigheden van iedere les aan te geven, zodat duidelijk is, waarin de leerling zich oefent bij de betreffende les. De boekreferentie vindt u aan het einde van het artikel.

De drie denkvaardigheden van Robert Sternberg (2)

Creatieve intelligentie

Sternberg onderscheidt drie basis denkvaardigheden: analytische intelligentie, creatieve intelligentie en praktische intelligentie.

Iedereen beschikt in meerdere of mindere mate over elk van deze drie vermogens tot denken, maar het is alleen bij grote uitzondering dat ze alle drie even sterk ontwikkeld zijn. Slim of minder slim, de meeste mensen maken vooral gebruik van een van deze drie denkvermogens. En dat levert een heel verschillende manier op van tegen problemen aankijken.

Die verschillen in denken zijn al jong bij kinderen aan te wijzen. Sternberg heeft daarvoor tests ontwikkeld. Hoe meer we weten over de favoriete denkwijze van een leerling, hoe beter we kunnen begrijpen hoe hij of zij te werk zal gaan bij het oplossen van vraagstukken, hoe beter we daar in de les op zullen kunnen aansluiten.

Sternberg wijst erop dat het onderwijs traditioneel vooral de analytische intelligentie stimuleert. Zozeer zelfs, dat dit analytische denken gelijkgesteld werd aan intelligentie op zich. De meeste intelligentietests en ook het IQ beschrijven volgens Sternberg alleen de analytische intelligentie. Het gevaar van deze eenzijdige intelligentie is, dat de IQ-scores maar heel beperkt kunnen voorspellen wat de toekomstige maatschappelijke ontwikkeling van

een kind zal zijn. Want om in de maatschappij succesvol te zijn is meer nodig dan alleen analytisch vermogen. Vandaar Sternbergs pleidooi voor een veelzijdige ontwikkeling van leerlingen. Naast opdrachten waarmee hun analytische denkvaardigheden worden getraind is er ook behoefte aan opdrachten waaraan we nog niet zo gewend zijn in het traditionele lesmateriaal: opdrachten die om een creatieve en/of een praktische aanpak vragen, zodat leerlingen ook deze vaardigheden zullen ontwikkelen, die ze in de toekomst in en buiten school nog hard nodig zullen hebben.

'Creatieve intelligentie' is de term die Sternberg gebruikt voor een complex aan denkvaardigheden die allemaal het volgende gemeen hebben: om een probleem op te lossen wordt gebruik gemaakt van het geweldige (deels onbewuste) reservoir dat iedereen in de loop van het leven opdoet aan indrukken, herinneringen, kennis, fantasie, droommateriaal enzovoorts. Om creatief tegen de dingen aan te kijken is het nodig om toegang te hebben tot dat enorme reservoir aan (denk-)mogelijkheden. Want dat biedt je de mogelijkheid om de dingen ineens in een ander perspectief te bezien, of onvermoede verbanden te leggen tussen het ene onderwerp en het andere. Sommige mensen hebben die toegang heel vanzelfsprekend en die worden door ons 'creatief' genoemd. Dat is prima, als we daarbij maar niet alleen denken aan het schilderen

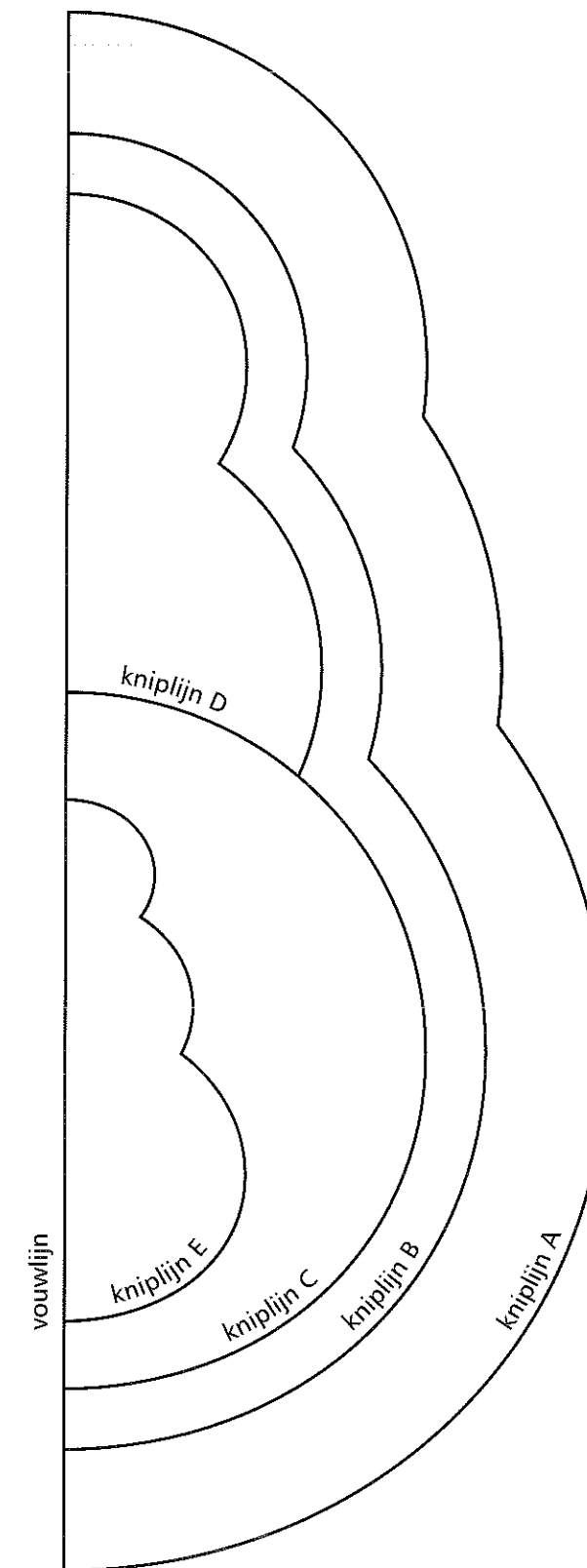
van jampotjes of het bedenken van grappige Sinterklaasgedichten. Als we alleen aan zulke dingen denken bij het woord 'creatief', dan bewijzen we in feite het gelijk van Sternberg: dan zijn we door ons schoolsysteem inmiddels er aan gewend geraakt om alleen analytisch denken als 'serieus' te beschouwen, en creatief denken als 'leuk voor erbij, maar niet nodig'. En dat is een gevaarlijke verarming van het begrip serieus denken! Want creatief denken is heel nodig en zal steeds belangrijker worden naarmate op te lossen problemen complexer zullen worden. We zijn creativiteit gaan beschouwen als dat wat hoort bij de kunstvakken. En vanzelfsprekend is creativiteit daar belangrijk. Maar

"Verbanden leggen maakt leren gemakkelijker"

ongewone wiskundeproblemen, of het ontwikkelen van heel nieuwe ideeën over de kosmos ... of ook het omgaan met onverwachte omstandigheden, of onbekende culturen, dat

V A R I A

Het verhaal van de verdwenen sneeuwpop

Het verhaal van de verdwenen sneeuwpop

Ze schrikken er een beetje van. "Dat komt door de zon", zegt Mama.

"Sneeuwpoppen smelten als het warm wordt". Milou en Nino zouden het liefst meteen weer naar buiten gaan om verder met de sneeuw te spelen, maar vandaag is oma jarig en daar gaan ze nu allemaal heen. Oma heeft lekkere poffertjes voor allebei! Als Milou en Nino weer thuiskomen gaan ze meteen in de tuin kijken hoe het is met de sneeuwpop. Ooooo jeeee! Hij is NOG veel kleiner gesmolten! LAAT (c) ZIEN.

"Ga eens weg, stomme zon!!", roept Nino boos. En Milou vraagt aan Mama, of ze de sneeuwpop een parasolletje mogen geven, tegen de zon. Maar dat helpt niet, zegt Mama. En ze moeten allebei naar zwembles, dus moeten ze gauw hun zwemspullen bij elkaar zoeken. Vandaag mogen ze voor het eerst in het diepe water zwemmen, dus dat is wel heel spannend! Ze vergeten de sneeuwpop er een beetje van. Als ze thuis komen is het al avond. En als Papa de gordijnen dicht doet, denken ze allebei ineens weer aan hun sneeuwpop. Ze hollen de tuin in. Och toch ... het is helemaal mis in de tuin. Er is geen sneeuwpop meer. Alleen nog maar een grote sneeuwBAL! LAAT (d) ZIEN.

Och ... Wat jammer! "En hij was zo mooi!", snikt Milou. Dan komt Papa er ook bij. "Ja, dat is jammer", zegt hij. "Jullie hadden er zo hard aan gewerkt!". Maar dan kijkt Papa nog eens rond, en hij zegt: "Hee, Milou en Nino, kijk eens goed! Die bal die nou nog over is in de tuin, zouden we daar niet nog een KLEIN sneeuwpopje van kunnen maken, samen?". Ze gaan meteen aan het werk en ze mogen er zelfs wat langer voor opblijven van Mama. En jawel hoor, het lukt! LAAT (e) ZIEN

"Blijft deze kleine sneeuwpop nou WEL heel?" vragen Nino en Milou aan Papa. "Ja, hoor. Nou wel", zegt Papa. "Want nou is het al donker. Nu schijnt de zon niet. En het is trouwens ook een stuk kouder geworden. Deze blijft er nog wel een tijd!" Dan gaan Milou en Nino naar bed. En de volgende dag staat de kleine sneeuwpop er nog steeds! Nu maken Papa en Mama een foto van Milou en Nino bij hun sneeuwpop. Zo kunnen ze hem toch altijd bewaren!

vergt allemaal heel noodzakelijke en heel serieuze creativiteit.

Voor Vooruit hebben we zes aspecten van creatief denken benoemd, waar in een les (op de pagina voor de leerkracht) naar verwezen kan worden.

Creatief denken:

- associëren
- brainstormen
- flexibiliteit
- inlevingsvermogen
- originaliteit
- vormgeving

Associëren

Hiermee wordt het leggen van verbanden aangeduid en dat kan op veel manieren een rol spelen: vergelijkingen maken tussen (gedachte-)patronen, maar ook tussen wat je al weet en wat nieuw voor je is, bijvoorbeeld. Of de relatie zien tussen twee heel verschillende vakgebieden (dit vereist een vorm van meta-denken waar hoogbegaafden over het algemeen in kunnen uitblinken). Een voorbeeld: 'nou denkt de computer dat we hem niet alle informatie hebben gegeven. Dus nou moeten we 'm duidelijk maken waar hij de andere informatie nog moet gaan zoeken ...' Een kind dat het verband kan leggen tussen alle onzichtbare stroompjes in de kast van de computer, en een denkend wezentje, zal gemakkelijker in staat zijn om allerlei feiten rondom het werken met de computer met elkaar in verband te brengen. Dat maakt het leren gemakkelijker, en ook het uitleggen wat je doet aan andere kinderen.

Brainstormen

Soms is een probleem zo nieuw, dat het nog niet goed af te bakenen is. Voor de analytische intelligentie is er nog te weinig informatie om mee te werken. Dan kan het nodig zijn om allerlei 'denklijntjes' uit te gooien om zoveel mogelijk 'toegangen' tot het probleem te maken.

Daarvoor wordt brainstormen gebruikt: het snel achter elkaar, meestal in een groep, zodat je van elkaars invallen profiteert, bedenken van allerlei dingen die met het probleem te maken hebben. Om goed mee te doen aan een brainstormsessie is het nodig dat je goed allerlei verschillende 'luikjes' in je hoofd tegelijkertijd open kunt zetten: het luikje naar herinneringen uit je kindertijd, het luikje naar de mensen van je netwerk, naar andere problemen, naar andere oplossingen die je voor andere dingen bedacht hebt, naar je diepe innerlijke motivatie ...

Flexibiliteit

De twee voorgaande aspecten van creatief denken zijn van binnen (eigen reservoir) naar buiten (probleemstelling) gericht. Bij flexibiliteit kun je daar ook aan denken: het gemakkelijk overspringen van het ene naar het andere denkregister, bijvoorbeeld. Maar er wordt ook mee bedoeld: de reactie die je hebt op omstandigheden die niet zo zijn als je dacht. Als jouw oplossing niet mogelijk is, of niet gekozen wordt of niet goed is, ben je dan in staat om van je eerdere ideeën af te stappen en in nieuwe richtingen te gaan denken? Of houd je vast aan het door jou eenmaal ingeslagen pad? Flexibiliteit is belangrijk bij tegenslag, maar ook bij het samenwerken met anderen. En niet iedereen die creatief is is vanzelf ook flexibel.

Inlevingsvermogen

Deze vorm van creativiteit is nog meer dan flexibiliteit gericht op 'buiten' jezelf denken. Het gaat erom of je in staat bent jouw reservoir aan kennis en ideeën in dienst te stellen van wat de anderen op dat moment nodig hebben. Neem je goed waar, waaraan behoefte is bij de ander? Kun je je voorstellen hoe jouw idee of jouw reactie zal passen bij wat er in die ander omgaat?

Originaliteit

Creativiteit is een mix van prikkels van buiten

en je eigen innerlijke reservoir van kennis, indrukken, talenten en alles wat jou tot het individu maakt dat je bent. Om origineel te zijn, is het nodig dat je zo goed gebruik maakt van dat eigen innerlijke reservoir, dat je met een oplossing komt die niemand anders precies zo zou hebben bedacht. De vraag bij originaliteit is dus: heb je goed gebruik gemaakt van je innerlijk, hoogst eigen reservoir van kennis en ervaringen?

Vormgeving

Dit is de esthetische component van creativiteit: het bedenken, uitvoeren en beoordelen van de vorm van wat je gemaakt hebt. Vormgeving is niet alleen van belang voor kunstvoorwerpen, maar ook voor je geschreven werkstuk (is het taalgebruik verzorgd?), of je wetenschappelijke stelling (is die elegant? Is er bijvoorbeeld evenwicht tussen het aantal regels en de uitzonderingen?). Vormgeving heeft in alle opzichten te maken met verhoudingen tussen de verschillende elementen van wat gemaakt werd.

In het volgende nummer van Vooruit zal de derde denkvaardigheid besproken worden: de praktische intelligentie. In dit nummer vindt u ook een lesbeschrijving (rubriek: Kijk nou eens ...) waarin de drie denkvaardigheden gebruikt zijn door de leerkracht om de werkwijze van de leerlingen te beschrijven. ●

Uit:

Sternberg, Robert J. en Elena L. Grigorenko (2000), *Teaching for Successful Intelligence, To Increase Student Learning and Achievement*. SkyLight Training and Publishing Inc, ISBN 1-57517-261-5

Bijdrage van Simone Linders

Simone Linders is cursiste van de opleiding door de Hogeschool van Utrecht voor het begeleiden van hoogbegaafden op school (voor informatie: zie Vooruit 2-2001). Als werkstuk schreef zij een verslag van een Vooruit-les die ze met haar hele klas maakte, dus niet alleen met de hoogbegaafden. Ze gebruikt de drie denkvaardigheden van Sternberg om de werkwijze van de verschillende kinderen met elkaar te vergelijken. Ze stuurde ons ook de uitwerkingen van alle leerlingen. U vindt er een paar aan het einde van deze bijdrage. Het was heel moeilijk voor de redactie om er een paar te kiezen, want werkelijk, elk werkstuk verdiende onze aandacht!

Analytische, creatieve en praktische vaardigheden: Hoe de hele klas een eigen zakmes ontwerpt

Gekozen les: wat doet een uitvinder?

In: VOORUIT aflevering 19, les 7, augustus 1996

Doel van de les is dat de kinderen leren kijken door de ogen van een uitvinder. Wat is het doel van een bepaald gebruiksvoorwerp (in dit geval een zakmes), wat zijn de beperkingen, hoe kan het verbeterd worden? Etc. Benodigde voorkennis voor kinderen hoeft niet aanwezig te zijn, alleen tijdens de les merkte ik wel dat het gemakkelijker voor de kinderen is als ze al eens vaker met het voorwerp gewerkt hebben. Samen met de kinderen is de les besproken. Alle kinderen beschikten over een kopie van de opdracht zodat zij dit voor zichzelf nog eens rustig door konden nemen. Enkele kinderen hebben de tekst voorgelezen en tussendoor werd gestopt voor extra uitleg van leerlingen of mij. De 'hamvragen': Waar heb je het nodig? Waarvoor heb je het nodig? Waar dient het voor?, werden op bord geschreven. Nadat de les besproken was heb ik een uitgebreid zakmes laten zien met minstens 15 functies. Samen met de kinderen zijn de functies besproken en uitgebreid bekeken. Alle kinderen kregen een tekenblad en een schrijfbblad. Vervolgens werd gestart met de opdracht.

Tijdens de opdracht heb ik geobserveerd hoe de kinderen de opdracht aanpakten. Er werden veel vragen gesteld. Het was voor een aantal kinderen moeilijk om binnen zo'n open vraagstelling aan de slag te gaan. 'Mag je meteen kleuren of moet je eerst schrijven?', was een veelgestelde vraag. Toen ik zei dat dat voor iedereen verschillend was, wisten enkele kinderen meteen wat ze konden doen, maar een aantal raakte er ook onzeker van. 'Doe ik het dan wel goed?' De steun bij anderen werd door sommige leerlingen snel opgezocht. Een aantal konden het prima alleen af. *Hier kun je dus al prima observeren hoe groot de zelfstandigheid van leerlingen is, en hun omgang met een meer 'open' situatie dan die waaraan ze gewend zijn op school.*

De fantasie deed bij de opdracht wel meteen zijn werk. De kinderen waren enthousiast en een aantal wist precies wat ze wilde. Opvallend was dat enkelen meteen begonnen te kleuren en anderen eerst uitgebreid gingen bedenken wat zij allemaal wilden. Enkele kinderen betrokken heel duidelijk hun hobby in de opdracht terwijl anderen in hun fantasie een

wereldreis maakten. Een leerling kon maar niet op gang komen: 'Juf, mag ik er geen handarbeidwerkstuk van maken, dan weet ik het wel!'. Deze leerling kon niet goed uit de voeten met het schrijfgebeuren en het platte vlak. Hij wilde ruimtelijk en met de handen bezig zijn om zich een duidelijke voorstelling te maken. Ik heb hem wat materiaal laten zoeken en zo is hij aan de slag gegaan. Een aantal leerlingen wilde met gebaren duidelijk maken hoe het zakmes eruit kwam te zien. Soms maakten ze gebaren die werden omgezet in tekeningen en soms gingen de gebaren naar medeleerlingen toe. *Deze observaties zijn ook van belang voor andere vakken! Bij rekenonderwijs, bijvoorbeeld, zal ik er goed opletten dat er ook materiaal ligt voor zo'n leerling die het wil zien en voelen. Montessori-materiaal is hiervoor heel geschikt.*

Een aantal leerlingen hadden heel veel kladblaadjes nodig voordat ze eindelijk tot een voor hun gevoel goede verwerking kwamen. Tijdens het werken kwamen steeds meer ideeën om de hoek kijken en moest weer het een en ander veranderd worden. Sommige

VARIA

Het verhaal van de verdwenen sneeuwpop

Allebei rollen ze een grote bal en die zetten ze met moeite op elkaar. Dan rollen ze samen nog een kleine bal: dat wordt het hoofd. Het is een prachtige sneeuwpop geworden!!!
LAAT (a) ZIEN.

Nu willen ze het liefst meteen een wortelneus en een hoed gaan zoeken voor hun mooie sneeuwpop. Maar ze moeten binnenkomen om te ontbijten. Daarna zijn er allerlei dingetjes binnen om te doen, zoals hun kamer opruimen en helpen met de afwas. Als ze samen in de keuken staan, zien ze de sneeuwpop weer, buiten. Maar het is zo gek: hij lijkt ineens een heel stuk KLEINER geworden!
LAAT (b) ZIEN.

147 2001

Het verhaal van de verdwenen sneeuwpop

Dit is een les waarvoor je publiek nodig hebt, en wel een *hooggeëerd jong publiek*: de kinderen van groep 1 en 2!

De bedoeling van de les is, dat jij een verhaal vertelt over twee kindertjes die een sneeuwpop maken, hoe die sneeuwpop kleiner wordt van de zon, tot er bijna niets over is, en hoe ze dan toch van de restjes nog een heel klein sneeuwpopje kunnen maken.

Het bijzondere is, dat jij terwijl je vertelt een groot vel wit papier en een schaar in je handen hebt, en terwijl je vertelt zit te knippen volgens het knipschema achter op je dubbelgevouwen papier (het voorbeeld zit achter bij deze les). Zo kun je elke keer de sneeuwpop waar je over vertelt ook echt laten zien: eerst de grote, dan de kleinere, dan een sneeuwbal-restje en tenslotte een heel klein sneeuwpopje!

We hebben al ervaring met deze les en we beloven je: dit wordt een groot succes: de kleintjes zullen denken dat je kunt TOVEREN!

Je kunt natuurlijk niet voorlezen en knippen tegelijk, dat is gevaarlijk voor je vingers. Dus heb je een verhaal nodig dat je gemakkelijk uit je hoofd kunt vertellen, met de volgende vijf momenten erin:

1. Grote sneeuwpop (a)
2. Kleinere sneeuwpop (b)
3. Nog kleinere sneeuwpop (c)
4. Sneeuwbal (dit is het treurige moment van je verhaal!) (d)
5. De kleinste sneeuwpop (hier komt het allemaal toch weer goed, gelukkig!) (e)

Hieronder vind je een voorbeeldverhaal. Lees het een aantal keer door, zodat je het uit je hoofd aan de kinderen kunt vertellen:

Milou en Nino zijn al vroeg wakker vandaag. Ze schuiven het gordijn opzij en kijken naar buiten. "Yessss! Het heeft gesneeuwd vannacht!", juicht Nino. "Nou kunnen we eindelijk een sneeuwpop maken!", juicht Milou.

Ze kleden zich snel aan en sluipen de trap af om niemand wakker te maken. Ze trekken hun jas en wanten aan en al gauw zijn ze in de tuin. Het is prachtige plak-sneeuw en ze gaan meteen hard aan het werk.

HIER BEGIN JE TE KNIPPEN op lijn (a)

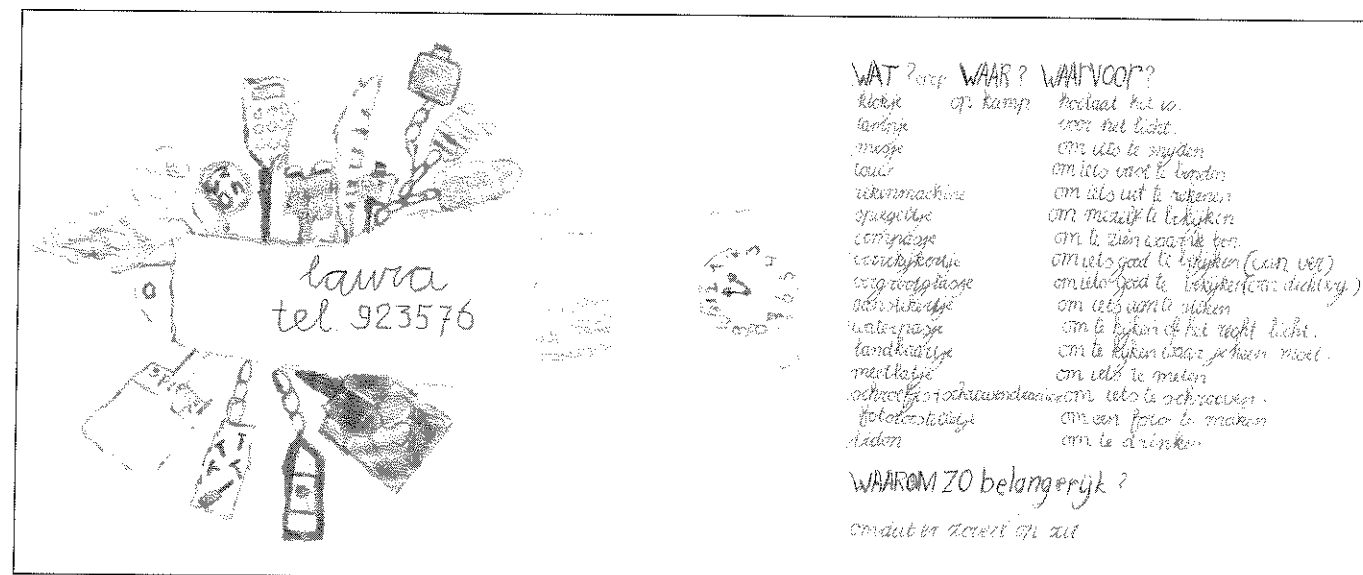
leerlingen stelden hun goede ideeën bij nadat ze met anderen overlegd hadden. Ik heb aangegeven dat ik dit jammer vond en dat in principe alle ideeën goed waren. Het doel van het voorwerp kan immers heel verschillend zijn. Ik heb me voorgenomen met de groep weer eens een kringgesprek te houden over 'originaliteit, je eigen ideeën volgen' en 'samenwerken en elkaars ideeën aanpassen'.

Soms is het ene nuttig, soms het andere.

De kinderen vonden het een leuke opdracht en hebben er met plezier aan gewerkt. Gaandeweg de les werd de fantasie en het uitvindingsvermogen groter. Voor mijn gevoel nam het zelfvertrouwen bij een aantal kinderen duidelijk toe. Het viel me wel op dat de kinderen een aantal handreikingen nodig hadden om

Laura heeft de opdracht wel twee keer doorgelezen. Ze stelde mij veel vragen om zeker te weten wat de bedoeling was. 'Moet ik dus zelf een zakmes maken? Hoe groot moet het zijn? Moet het ook echt kunnen werken?' Laura begon met het opschrijven van de hamvragen en verwerkte die als eerste. Vervolgens begon ze na te denken over wat het zakmes allemaal precies moest kunnen. Dit werkte ze eerst helemaal uit. Als laatste begon ze met de tekening. Ze keek voortdurend naar het zakmes dat op de bordrand stond. Kijkend naar haar werkstuk kan ik concluderen dat Laura een zeer logische en voor de hand liggende werkwijze heeft gevolgd. Een werkwijze die haar waarschijnlijk op school zo is aangeleerd. Vanuit de informatie die op bord stond is zij te werk gegaan. Voordat met de schriftelijke uit-

iets nieuws bij of wilde hij het verder uitwerken. Thomas is een druk kereltje die zich moeilijk kan concentreren, maar tijdens deze opdracht kon hij zijn fantasie kwijt en was hij druk aan het werk. Het eindresultaat is bijzonder. Het alarmsysteem dat hij kent van de auto van zijn vader heeft hij toegepast in de opdracht. Zijn vondsten zijn zeer uiteenlopend en staan ver van de werkelijkheid af. Zoals het pistooltje met de peperspray voor als je wordt overvallen en de vertaalmachine voor als er geen tolk is, kruitemmers met kruit erin om als signaal te gebruiken als je verdrinkt, een afuisterapparaatje om verdachte mensen af te luisteren, een zwaard (met vuur) voor als je wordt overvallen en natuurlijk een tv voor het nieuws. Allemaal zaken die leuk en creatief zijn. Zijn tekening

De uitwerking van Laura

te kunnen starten. Veel kinderen hadden steun aan het feit dat ze een omgeving moesten bedenken waar ze het zakmes nodig zouden hebben. Een duidelijk doel voor ogen maakte de opdracht voor hen concreter. Mijn voornemen is dan ook om het komende jaar meer van deze lessen te geven. Ik zie het enthousiasme van de kinderen en merk zelf dat ik het enorm prettig vind.

Om een leuke indruk te geven van de inzet van de klas heb ik de werkjes die zij gemaakt hebben bijgevoegd. Ik wil echter per intelligentiegroep een voorbeeld nader uitwerken en omschrijven waarom ik denk dat het tot die groep behoort.

Analytisch vermogen

Laura

Ik heb goed de kans gekregen om Laura tijdens haar werkzaamheden te observeren omdat zij rechts van mij in de eerste rij zit.

werking werd begonnen werd de vraag en bijbehorende tekst duidelijk bekeken en geanalyseerd. De tekening is ook een duidelijke afleiding van een werkelijk zakmes. Laura werkt nauwkeurig en gebruikt de voorwerpen op de bekende wijze zoals zij dat geleerd heeft.

Creatief vermogen

Thomas

De start was even moeilijk voor Thomas omdat de opdracht afweek van wat hij gewend was, maar al snel kreeg hij de smaak te pakken. Als eerste wilde hij zijn ideeën aan zijn buurman kwijt. Hij begon uit te leggen hoe zijn zakmes eruit moest komen te zien. De eerste krabbels op papier werden dan ook snel geschreven en het was een warrig verhaal. Al snel ging hij over tot tekenen. 'Juf, mag ik eerst tekenen en dan mijn verhaal nog eens opschrijven?' Zijn tekening is ongeveer drie keer opnieuw gemaakt, want elke keer verzon hij er weer

heeft ook een heel eigen vorm gekregen en lijkt niet meer op een gewoon zakmes. De redenen die hij opgeeft voor de functies die in het zakmes zitten spreken voor zich. Hij heeft er goed over nagedacht. Er zitten ook enkele gewone, praktische zaken verwerkt in het mes, zoals een vork om te eten en een propje, waarschijnlijk om het gaatje in een fietsband te dichten. Een indrukwekkend werkstuk.

Praktisch vermogen

Paul

Het eerste wat opvalt bij het werkstuk van Paul is dat hij alles heeft verwerkt op een bladzijde. Ik vroeg hem waarom hij dat gedaan had en kreeg meteen een prima antwoord: 'Dat verkoopt beter.' Het mag duidelijk zijn dat de essentie bij Paul met betrekking tot deze opdracht duidelijk was. Hij wilde het zakmes echt aanbieden voor de verkoop.

VARIA

Het verhaal van de verdwenen sneeuwpop

Zwaarte van de opdrachten

Vaardigheden die in deze les geoefend worden

Creatief denken

- inlevingsvermogen
- originaliteit

Praktisch denken

- planning
- overtuigen

Dit is een heel ongewone opdracht, want het kind bereidt een verhaal voor dat het aan de kleuters gaat vertellen. Daarbij komen heel andere vaardigheden te pas dan bij de meeste andere opgaven! Kan het kind zijn jonge publiek boeien? Is het kind handig met twee dingen tegelijk? (want behalve het verhaal te vertellen, zal het kind ook een telkens kleinere sneeuwpop uitknippen om het verhaal te illustreren voor de kleintjes).

U kunt de les natuurlijk ook gewoon zelf geven in uw kleuterklas. Dan is het een oefening in geconcentreerd luisteren voor de kleuters.

De les in de klas

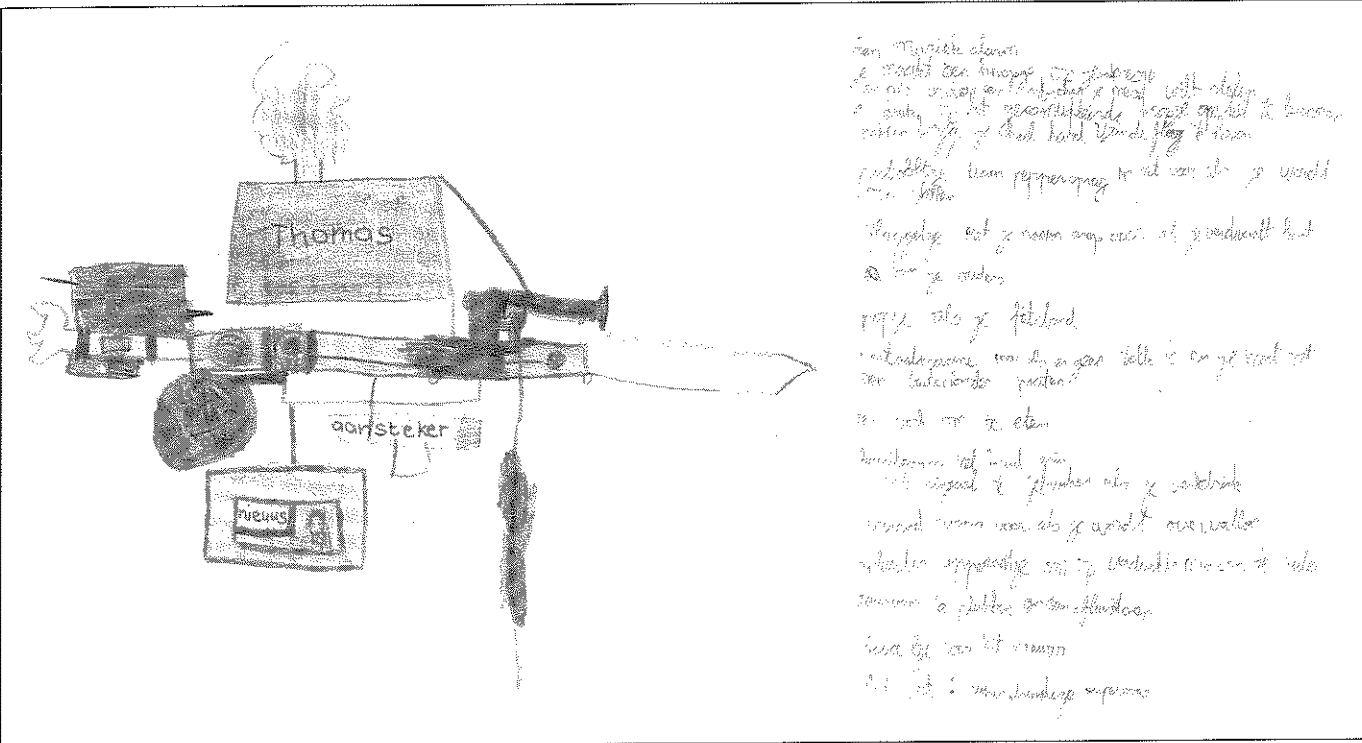
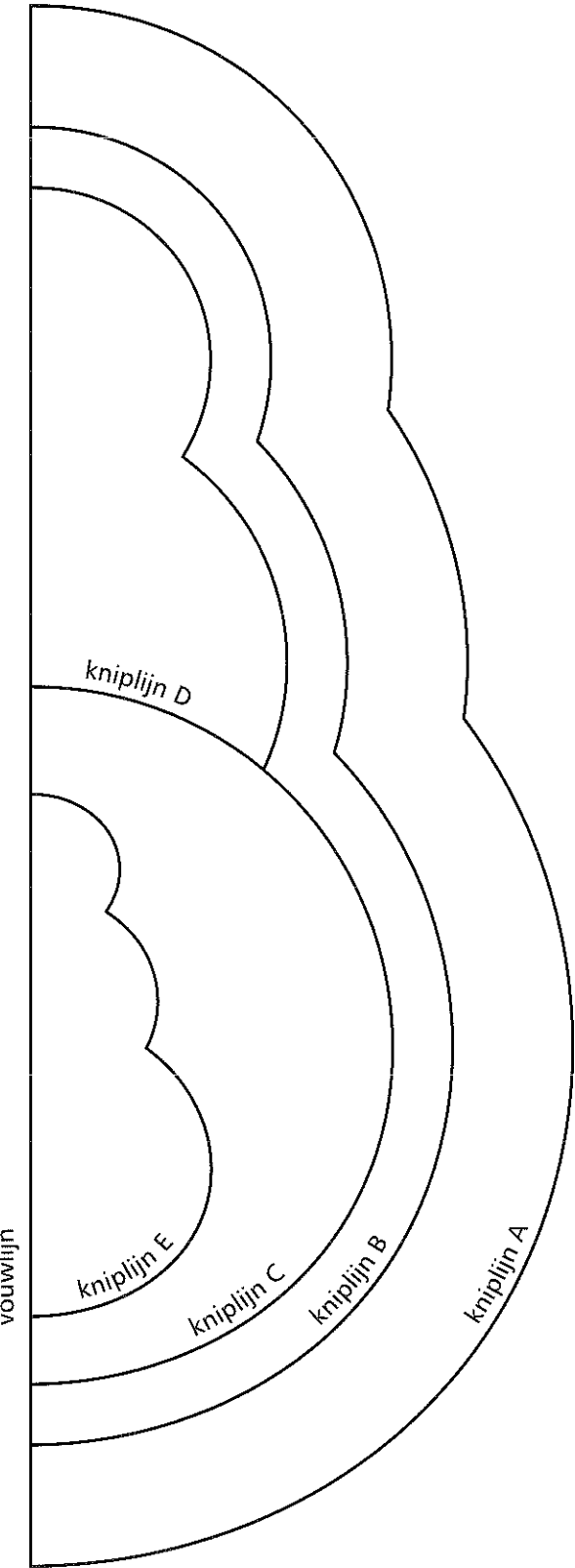
1. Tijd: voorbereiding 15 - 30 minuten; vertellen 15 - 30 minuten
2. Nodig: vel wit papier, schaar, (camera om foto- of video-verslag te maken?)
3. Werkvorm: individueel, of groepje van twee (een vertelt, de ander knipt)
4. Product: de kleuters kunnen na het verhaal een tekening maken of toneelstukje spelen.

Uitkomsten

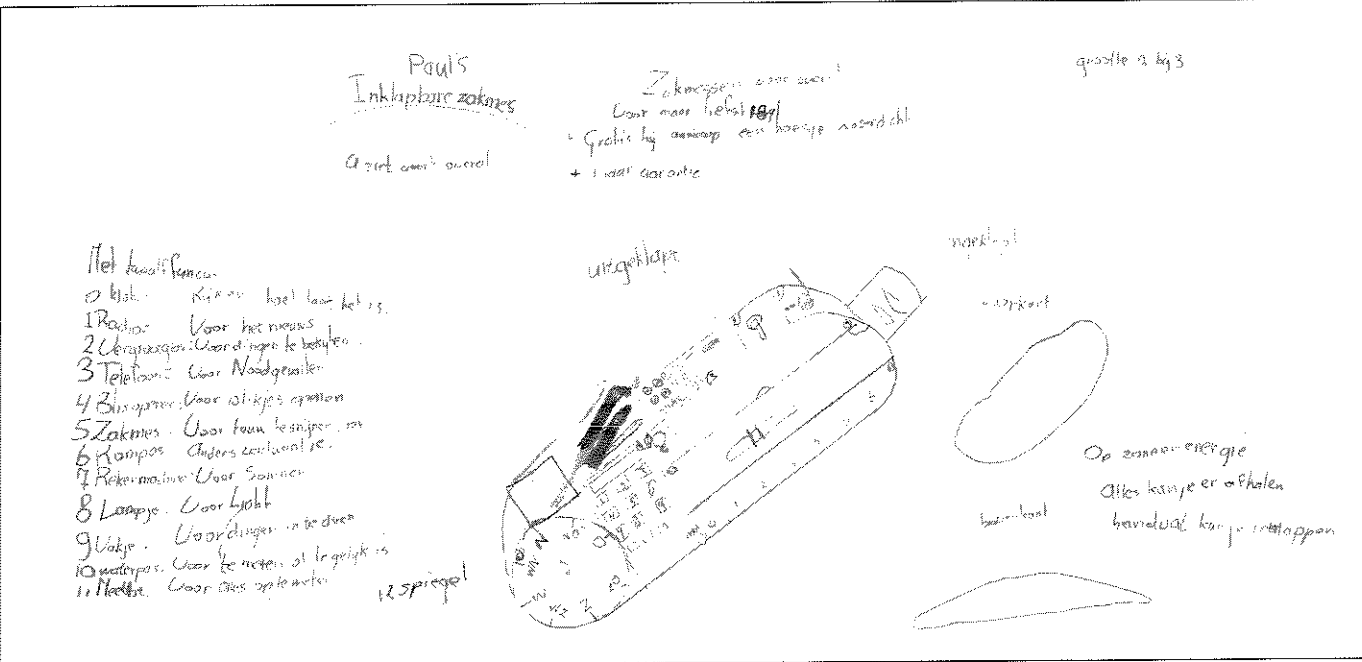
Niet van toepassing.

Voor de kleintjes

- Mogelijke opdrachten na het sneeuwpop-verhaal:
- het verhaal navertellen alsof je zelf de sneeuwpop bent;
 - het belangrijkste deel van het verhaal tekenen en ook uitleggen waarom dat het belangrijkste stuk is.

De uitwerking van Thomas

De uitwerking van Paul

Hij heeft zeer gedegen aan de opdracht gewerkt. Het moet allemaal wel echt kunnen, vindt hij. Aan alles is gedacht, zelfs aan de garantie. Bij aankoop van een mes wordt een waterdicht hoesje bijgeleverd. Hij heeft ook een eigen merk: Paul's zakmessen. De voorwerpen die deel uitmaken van het zakmes van Paul zijn vooral praktisch van aard. Zijn blad doet me denken aan een reclamefolder. Paul is vrij snel aan het tekenen gegaan. Elke keer als hij iets tekende schreef hij de functie meteen op. Zijn werkvolgorde is dan ook zeer efficiënt

geweest. Het zakmes wordt aan alle kanten belicht en zelfs aan energiebesparing is gedacht. Alle onderdelen kunnen eraf gehaald worden en het handvat kun je inklappen. Ik vind het jammer dat ik niet heb gevraagd waarom hij dat gedaan heeft, maar daar zou hij vast en zeker een goede reden voor gehad hebben. Ik mag concluderen dat Paul zeer praktisch te werk is gegaan. Hij heeft echt nagedacht over de opdracht. 's Middags heeft hij er ook nog speciaal een kwartier na schooltijd aan gewerkt om het af

te krijgen. Zijn inzet is enorm, maar hij gaf dan ook te kennen dat hij dit een geweldig leuke opdracht vond.

Bij die laatste opmerking van Paul kan ik mij helemaal vinden. Vooral als ik de vrolijke gezichten van de kinderen zie en de diversiteit van werken. Ik heb me dan ook voorgenomen om komend schooljaar meerdere opdrachten uit de Vooruit-mappen met de hele klas te maken.

Je evenwicht bewaren... hoe werkt dat?

- 1: Doe je schoenen uit en ga met blote voeten op het kussen staan.
(dan heb je een wiebelige ondergrond, dat maakt alles moeilijker)
- 2: Trek een voet op.
Dat is al moeilijker: je hersenen krijgen nu alleen nog de informatie van de receptoren in een voet, en dat is de helft van de 'voet-informatie' waaraan ze gewend zijn.
- 3: Doe je blinddoek om en ga weer op een voet staan.
Nog moeilijker: nu geven je OGEN ook geen informatie meer door!
- 4: Houd nu je armen strak langs je lichaam naar beneden (met blinddoek en nog steeds op een been!)

Moeilijk!! Waarom is dit nog moeilijker?

(omdat je met je armen breed je evenwicht gemakkelijker kunt herstellen: net als bij de vleugels van een vliegtuig)

Met wat je nu geleerd hebt over je evenwicht kun je de volgende vragen beantwoorden:

1. Ben je wel eens in een 'scheef huis' geweest, op de kermis of in een speeltuin of pretpark? Dat is een huis waarin alles scheef staat en waar je doorheen mag wandelen. Iedereen wordt er duizelig van. Hoe komt dat?
2. Als je vraag 1 hebt opgelost, kun je dan nu een voorspelling doen? Wie zal meer last van duizeligheid hebben in zo'n scheef huis: volwassenen of kleine kinderen?

3. Kun je nog een manier bedenken om het evenwichtsexperiment moeilijker te maken? Beschrijf wat je proefpersoon moet doen en probeer het uit.

BRICK BY BRICK, Binary Arts, USA

Voor 8 jaar en ouder

Prijs: ca. f 45,-

Te bestellen via Internet bij: www.comotech.nl

Brick by Brick is een puzzel, die is gemaakt van in totaal vijftien kleine rode baksteentjes. De baksteentjes zijn in vijf groepjes van drie steentjes aan elkaar vastgemaakt, allemaal verschillend. Een stuk bestaat bijvoorbeeld uit drie steentjes in de lengte naast elkaar, een ander bevat twee steentjes in de lengte naast elkaar en een daar midden bovenop.

Het spel bevat verder meer dan zestig probleemkaartjes. Op elk van die kaartjes staat een muurtje waarvoor alle puzzelstukjes nodig zijn. Het is de bedoeling om die opdracht met de steentjes na te bouwen. De opdrachten beginnen (tamelijk) eenvoudig, en worden steeds moeilijker. Heel geschikt om een kind zelfstandig mee te laten werken en eventueel zelf ook nieuwe opdrachten te laten bedenken. Op de achterkant van elk opdrachtkaartje staat de oplossing, waarbij door lijnen binnen het muurtje is aangegeven welk puzzelstukje op welke plaats komt. Ook

voor volwassenen kunnen de opdrachten nog heel wat hoofdbreken opleveren!

Wat het spel zo aantrekkelijk maakt voor op school, is dat u het ook gemakkelijk op andere dan de voorgeschreven manieren kunt gebruiken. Voor de kleuters bijvoorbeeld, kan het al een spannend leuk werkje zijn, om de achterkant van het kaartje (de oplossing, dus) in het echt na te bouwen: verschil en overeenkomst tussen tweedimensioneel plaatje en driedimensioneel bouwwerkje wordt hier inzichtelijk. Als een leerling dit niveau goed beheerst, kan hij bijvoorbeeld, nadat hij het muurtje gebouwd heeft, nu de opdracht krijgen om het nog eens te bouwen, maar nu met de voorkant alleen als voorbeeld. Herinnert het kind zich nog, hoe de puzzelstukjes net gelegd waren? Werkt het zorgvuldig, zet het door als het even tegenzit?

Voor grote leerlingen kan het spel ook goed moeilijker gemaakt worden, bijvoorbeeld door ze in tweetallen te laten werken: ieder mag om beurten een stukje aanleggen. Hoe lukt de communicatie? Wordt er goed samengewerkt? Lukt het ook als ze niet met elkaar mogen praten?

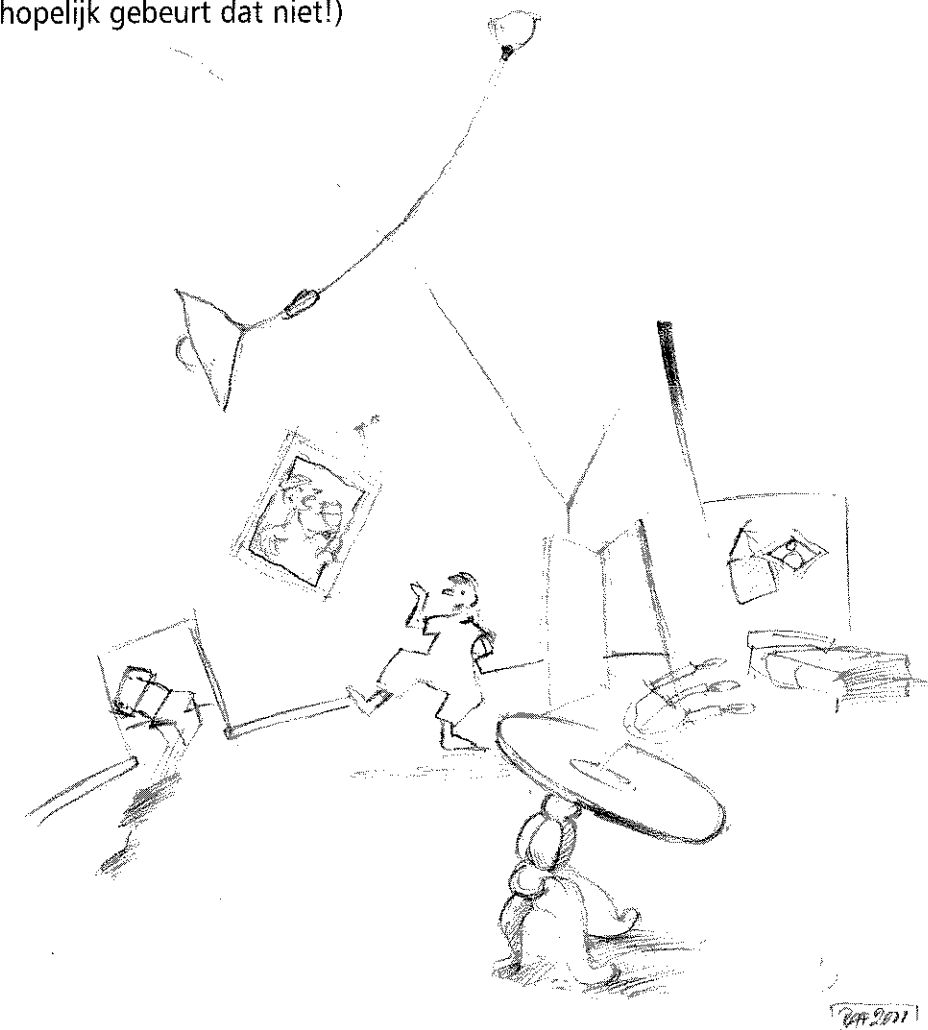
Of (ook voor tweetallen): lukt het, om een kind een correct muurtje te laten bouwen

zonder dat het de opdrachtkaart mag zien? De ene van het tweetal bouwt, de ander heeft het kaartje voor zich en alleen door middel van woorden mag de informatie over hoe het moet worden, doorgegeven worden? Nog moeilijker: als het pratende kind wel het opdrachtkaartje ziet, maar niet wat zijn teamgenoot aan het bouwen is. Worden op tijd de goede vragen gesteld? Luisteren ze goed naar elkaar? Dit is een heel geschikte oefening om te doen voordat u aan een project over 'samenwerken' begint. Want bij samenwerken is het vaak zo, dat de een de mogelijke oplossingen al voor zich ziet en nog moet leren, met alle frustratie die daar bij hoort, hoe die informatie aan de ongeduldige 'bouwers' moet worden doorgegeven...

Een spel met heel veel mogelijkheden. Binary Arts geeft ook een moeilijkere versie uit: Block by Block, waarbij het basiselement een blauwgroen blokje is. Ook hier zestig opdrachtkaartjes, maar moeilijker, want het bouwwerk wordt nu niet plat, zoals de muurtjes in Brick by Brick, maar driedimensionaal. Dit spel is ook te bestellen bij Comotech.

10 | VOORUIT • nummer 3, december 2001

P R A K T I S C H

PRAKTISCH
Je evenwicht bewaren ... hoe werkt dat?

Zwaarte van de opdrachten

Korte inhoud

De kinderen werken praktisch met evenwichtsoefeningen. Daarna beantwoorden ze er denkvragen over.

Vaardigheden die in deze les geoefend worden

Analytisch denken

- inzicht
- logica
- evaluatie

Praktisch denken

- teamwork

De les in de klas

1. Tijd: 60 minuten
2. Nodig: kussen, blinddoek
3. Werkvorm: in groepjes, geschikt voor de hele klas
4. Product: schriftelijk verslag

Uitkomsten

- 1: Doordat alles scheef staat in zo'n huis (ook de schilderijen hangen bijvoorbeeld scheef aan de muur), raken je hersenen in de war. Je voeten geven de informatie

door dat alles gewoon is, maar je ogen geven door dat er iets fout moet zijn (je zult wel scheef staan, denken ze) want je ziet niks gewoon rechtop staan! Dat zijn je ogen immers gewend! Je hersenen krijgen dus tegengestelde berichten binnen, waartussen het moeilijk kiezen is. En dat maakt jou duizelig!

2. Je ziet hierboven bij de uitleg al, dat de duizeligheid komt doordat je hersenen niets begrijpen van de scheve omgeving, omdat ze gewend zijn aan een omgeving waarin alles keurig rechtop staat. Hoe méér je eraan gewend bent dat alles rechtop staat, hoe méér je hersenen van die scheve omgeving in de war raken. En kleine kinderen zijn nog niet zo bezig met hun omgeving en of die rechtop staat. Dus die zijn ook nog niet zo gevoelig voor het ongewone van een scheef huis. Vandaar dat kleine kinderen minder last zullen hebben in zo'n omgeving.

3. Evenwicht bewaren is grotendeels een werkje voor de hersenen, zagen we in deze les. Dus hoe meer je de hersenen in verwarring brengt, des te moeilijker wordt de oefening.

Hoe breng je de hersenen in verwarring?

- Door een proefpersoon van tevoren al een paar keer in de rondte te laten draaien, zodat hij of zij al wat duizelig is (wees wel voorzichtig!)
- Door ook een ander zintuig in de war te brengen. Je oren, bijvoorbeeld. Kijk maar eens of het voor jezelf moeilijker is om je evenwicht te bewaren als je behalve niks te zien óók nog eens niks hoort!

Voor de kleintjes

Allerlei evenwichtsoefeningen zijn leuk voor de kleintjes, maar deze les kan een aanleiding zijn om ze er voor het eerst ook eens over te laten nadenken hoe het werkt. Doe de oefeningen eerst in de groep en bespreek daarna in het kringgesprek wat het moeilijkst was. Kunnen leerlingen zelf dingen bedenken om het moeilijker te maken om je evenwicht te bewaren? Bijvoorbeeld: evenwicht bewaren is moeilijker als je aan het lachen gemaakt wordt (want evenwicht heeft met concentratie te maken). Daarom moet je ook stil zijn in het circus als mensen moeilijke dingen doen...

REKENEN
De prijs van het servies

Zwaarte van de opdrachten

Vaardigheden die in deze les geoefend worden

Analytisch denken

- inzicht
- logica

Creatief denken

- flexibiliteit

Korte inhoud

Rekenles waarbij de prijs van een aantal voorwerpen moet worden afgeleid uit de prijzen die wel gegeven zijn.

De les in de klas

1. Tijd: 15-30 minuten
2. Benodigdheden: —
3. Werkvorm: individueel
4. Producten: schriftelijk: som (eventueel: nieuwe som voor andere kinderen om op te lossen)

Uitkomsten

 : 4

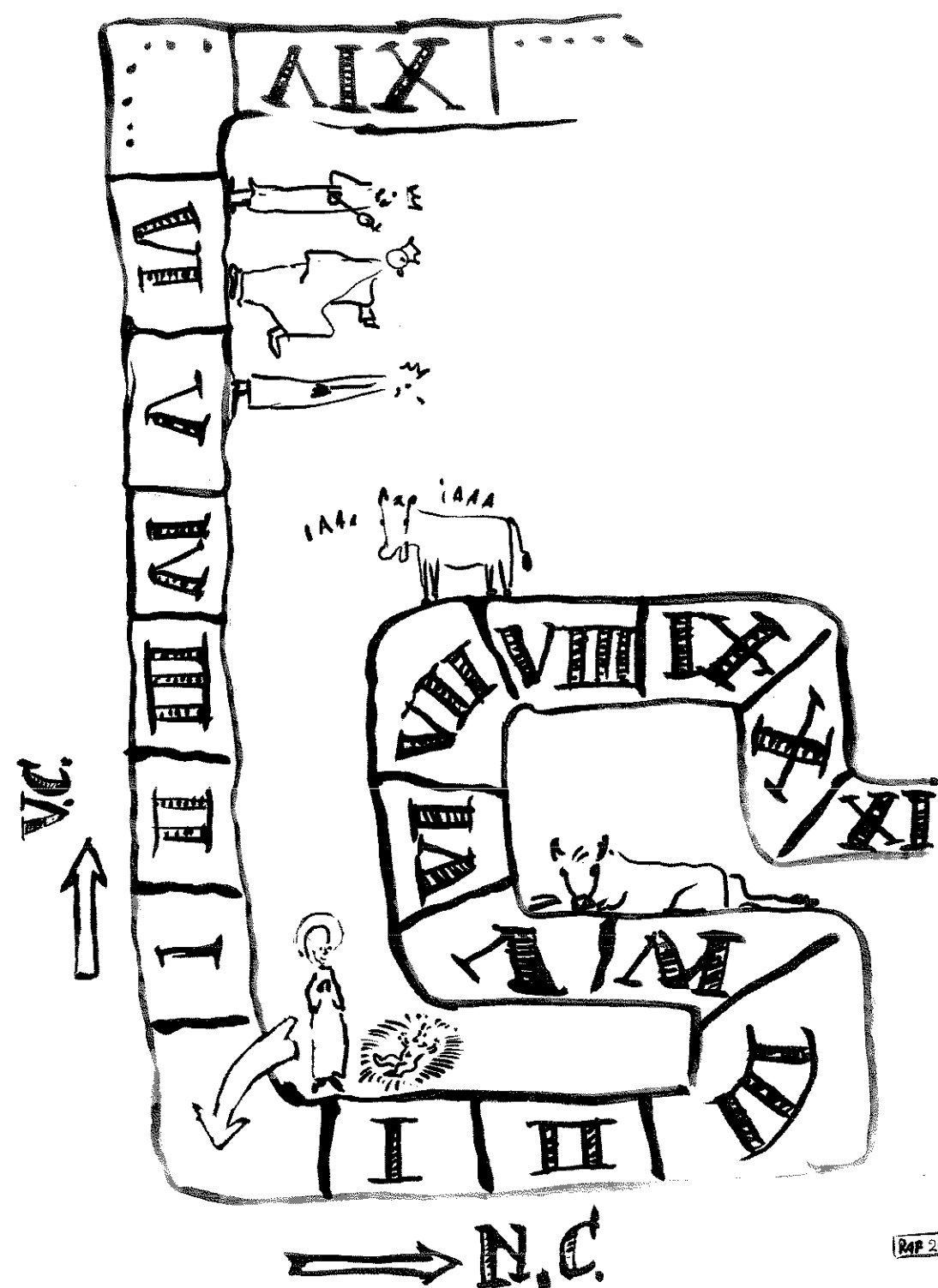
 : 5

 : 10

 : 20

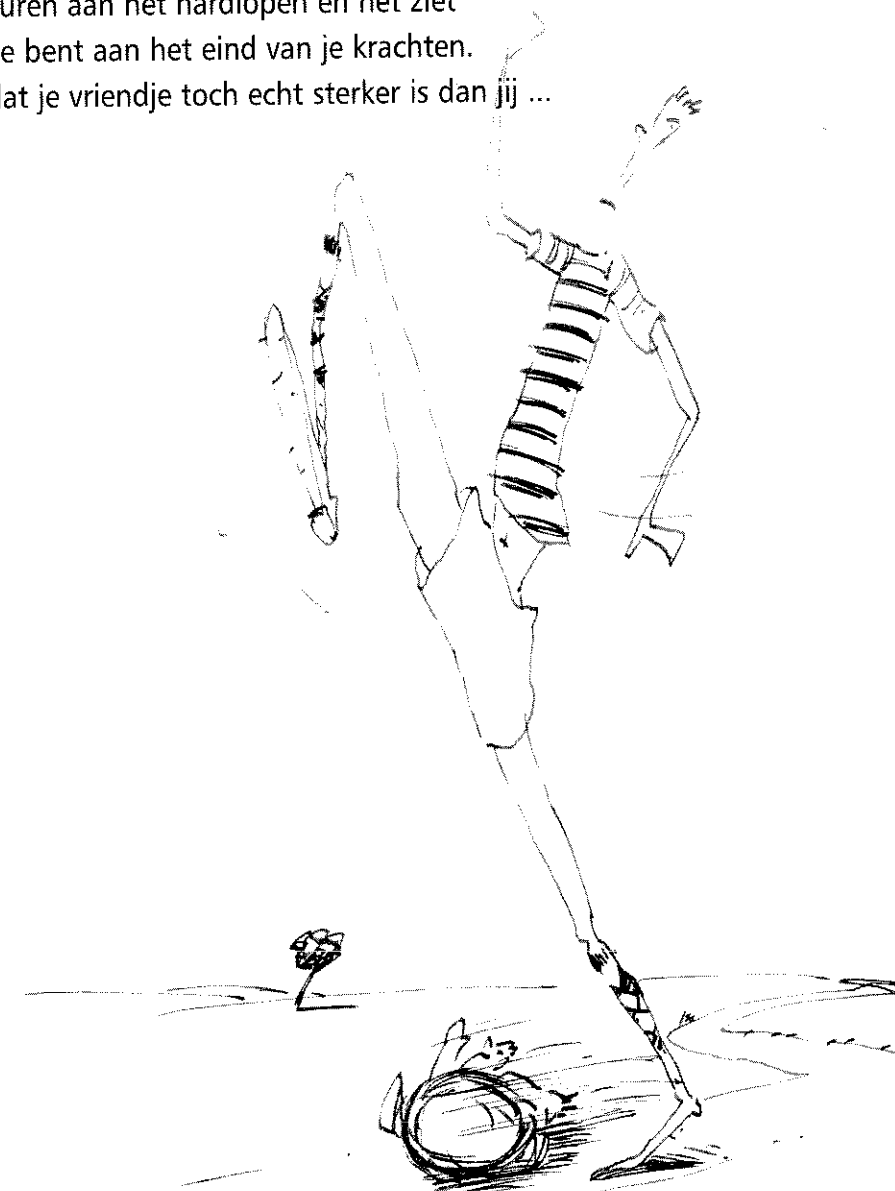
 : 100

Rekenen in de tijd: Wanneer werd de lucifer uitgevonden?

De weddenschap

Jij hebt met een vriendje gewed dat jij veel harder kunt lopen. Jullie zijn nu al uuuuuren aan het hardlopen en het ziet er niet zo goed uit. Je bent aan het eind van je krachten. Je begint te voelen dat je vriendje toch echt sterker is dan jij ...

Schrijf een verhaal over hoe je op het idee van de weddenschap kwam. Vertel wat voor dingen je dacht toen jullie aan het hardlopen waren. Vertel ook hoe de laatste minuten van de race waren en hoe het afliep. Hoe was het toen je vriendje en jij elkaar de volgende dag weer tegenkwamen op school?

Heb je iets vergelijkbaars wel eens in het echt meegemaakt?
Wat deed je toen hetzelfde als in je verhaal en wat deed je anders?

SOCIAAL/EMOTIONEEL
De weddenschap

Zwaarte van de opdrachten
xxx

Korte inhoud

De leerling schrijft een opstel over een verloren wedstrijd en een mislukte weddenschap. De opdracht is er op gericht dat het kind de situatie grondig analyseert en tegelijkertijd nadenkt over eigen sterke en zwakke eigenschappen.

Vaardigheden die in deze les geoefend worden

- Analytisch denken
- formulering
- Creatief denken
- inlevingsvermogen
 - originaliteit
- Praktisch denken
- zelfkennis (analyse van eigen sterke en zwakke punten)

De les in de klas

1. Tijd: 60 minuten
2. Benodigdheden: —
3. Werkvorm: individueel, geschikt voor de hele klas
4. Product: geschreven opdracht, geschikt voor onderdeel sociaal emotionele ontwikkeling in de portfolio.

Uitkomsten

Niet van toepassing.

Voor de kleintjes

Een kringgesprek over winnen en verliezen. Eerst wordt alles benoemd wat bij ‘winnen’ hoort: wat merk je? Hoe voelt het? Heb je zelf weleens gewonnen? Hoe was dat voor de anderen? Dan alles wat bij ‘verliezen’ hoort. En misschien ook wel, voor de enkeling: het gevoel dat je een wedstrijd verliest, maar toch ook iets wint, omdat je iets nieuws geleerd hebt, of omdat je je goed voelt,

want je had de ander expres ook eens laten winnen. Vervolgens bedenken de kinderen allerlei spellen waarbij gewonnen en verloren kan worden, maar ook gewone situaties waarin je een gevoel van winnen of verliezen hebt: als je iets moeilijks goed gedaan hebt, bijvoorbeeld. Laat de kinderen ten slotte een spel spelen waarbij niemand wint of verliest. Bijvoorbeeld dit: Iedereen gaat zo dicht mogelijk op elkaar in een kluitje staan, met de armen omhoog. Als iedereen staat, pak je met elk van je handen een andere hand vast. Je handen zijn omhoog, dus je ziet niet van wie. Nu zit iedereen aan elkaar vast (en je mag niet loslaten!). De bedoeling is nu, om zonder elkaar los te laten de kluwen samen te ontwarren en te zorgen dat je in een kring komt te staan, met nog steeds alle handen aan elkaar. Wat is er anders aan zo’n spel dan aan een spel met winnaars en verliezers?

TAAL
Zelf een gedicht maken

Zwaarte van de opdrachten
xxx

Korte inhoud

Een gedicht van Annie M.G. Schmidt wordt geanalyseerd en de kinderen worden uitgenodigd om vergelijkbare structuur en opzet te gebruiken voor het maken van een eigen gedicht.

Vaardigheden die in deze les geoefend worden

- Analytisch denken
- inzicht
- Creatief denken
- formulering
 - associëren
 - brainstormen
 - originaliteit

De les in de klas

1. Tijd: meer dan een uur
2. Benodigdheden: —
3. Werkvorm: individueel of in groepjes
4. Product: geschreven werkstuk
Geschikt voor in Portfolio

Zelf een gedicht maken

Opgave 1.

Zie je dat Annie Schmidt een heel strakke structuur heeft gebruikt voor dit gedicht? Wat zijn de twee belangrijkste structuur-elementen? Kijk eerst rustig zelf, maar het antwoord staat hier onder. Alleen, als je het zelf vindt is het veel leuker!

Het eerste element is een bijzonder woord. Welk woord, denk je?

Het tweede vind je in de stukjes van het gedicht die telkens uit twee regeltjes bestaan.

Gevonden?

1. Het bijzondere woord is: Sier-kon-fleks. Dat is een grappige manier om een bestaand woord te schrijven: het woord 'circonflexe'. Dat betekent het accent op een woord als Côte d'Or- chocolade: het 'hoedje' op de o. Dit woord heeft de hoofdpersoon van het gedicht opgeleverd, want heks rijmt op sier-kon-fleks. Zo zou je zelf ook een begin voor je gedicht kunnen maken, bijvoorbeeld: de Gnoe van Ratjetoe. Of: de Dwerg van 's-Heerenberg. Wat je daarvoor nodig hebt is een lang, grappig woord (Ratjetoe, 's-Heerenberg...) en een kort woord (van een lettergreep) dat daarop rijmt en dat iets levends aanduidt (want het moet de hoofdpersoon van je nieuwe gedicht worden).
2. De bijzondere structuur is, dat het gedicht alle dagen van de week gebruikt. Zo heb je zeven keer (zeven dagen) twee regeltjes, waarin iets (raars!!) van de hoofdpersoon gezegd wordt.

Aan het werk!

1. Hiervoor kun je het best een schemaatje maken om je ideeën op te schrijven. Je hebt nodig: een heleboel woorden van een lettergreep die onderwerp van je gedicht kunnen worden, én een heleboel rare woorden van drie lettergrepen. (woordenboek erbij? dat helpt soms. Of de krant). Je schema wordt dus zo:

DE _____ VAN _____

In de eerste kolom passen woorden als:

nimf - dwerg - non - kat - boer - juf - reus - muis - spin - baas

Bedenk er zelf nog heel veel bij! Gewoon opschrijven in de eerste kolom.

RUIMTELIJK/CREATIEF Spelen met spiegelingen

Zwaarte van de opdrachten

Uitkomsten

- 1a: drie keer: een keer echt en twee weer-spiegelingen
1b: steeds vaker, naarmate de hoek tussen de spiegels kleiner wordt.
De weerspiegelingen van de knikker maken samen een ronde vorm
2a en b: zie illustratie

Korte inhoud

Met behulp van twee spiegeltjes en wat eenvoudige voorwerpen verkent het kind de aard van reflecties en spiegelbeelden. De les wordt afgesloten met een tekenopdracht.

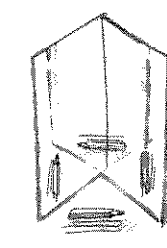
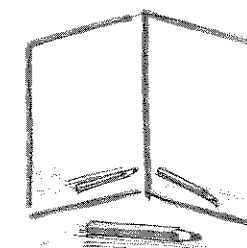
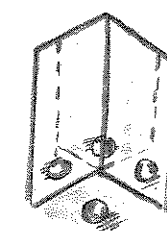
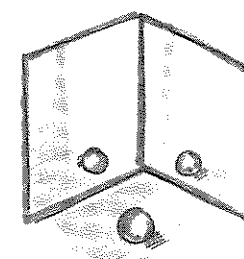
Vaardigheden die in deze les geoefend worden

Analytisch denken

- logica (opdracht 2 a en b)
- Creatief denken (opdracht 3)
- originaliteit
- vormgeving

De les in de klas

1. Tijd: 15 minuten (45 minuten als ook de tekening gemaakt wordt)
2. Benodigdheden:
 - twee platte zakspiegeltjes, rechthoekig
 - plakband
 - knikker, potloodje, kleine voorwerpen
 - viltstiften, tekenpapier
3. Werkvorm: individueel
4. Product: kleurige tekening, geschikt voor prikbord

driehoek

vierkant

vijfhoek

Vissen verdelen ...

Opgave 1.

Hier zie je een plaatje van een vijver met zeven vissen er in. Kun jij met *drie rechte lijnen* de vijver in zeven stukken verdelen, zo, dat iedere vis in een eigen stuk zwemt?

Opgave 2.

Kun je *zelf* zo'n puzzel maken, bijvoorbeeld met papegaaien in een kooi, of met olifanten in het bos, of met bloemen in het gras? Het hoeft geen puzzel te worden met maar één beest of bloem in elk vakje, maar het is wel belangrijk dat je je proefpersonen maar *drie rechte lijnen* mag laten trekken. Pas wanneer het maken van zo'n puzzel je goed gelukt is mag je er ook een bedenken waarvoor meer lijnen nodig zijn. *let op:* Behalve de nieuwe puzzel vragen we je om *nóg* iets te maken, namelijk een *uitleg* voor iemand anders die er ook eens één zelf wil gaan maken. Schrijf dus precies op, wat jij allemaal gedaan hebt om jouw puzzel in elkaar te zetten:

- waar begin je mee?
- hoe kun je je puzzel moeilijker maken, en hoe makkelijker?

Zelf een gedicht maken

In de tweede kolom passen woorden als:
wentelwiek - alpenwei - reuzenrad - carnaval - pindakaas

Maar ook plaatsnamen als:
Cadier en Keer - Heerhugowaard - Winterswijk

Of echt onzin-woorden als:
rafelhaar - rommelberg - kladderadatsj - rimramruts

(ze mogen ook wel wat meer lettergrepen hebben):
Zit-niet-aan-je-neus (Dan krijg je: de REUS van ZIT-NIET-AAN-JE-NEUS ...)

Krijg je al ideeën? Schrijf er maar veel op, in de tweede kolom.

Opgave 2.

Nu het tweede deel van de structuur: alles wat je met je hoofdpersoon laat gebeuren op de zeven dagen van de week. In het gedichtje van Annie Schmidt zie je, dat ze telkens iets laat gebeuren met iemand die een keurig net beroep heeft: de kolonel, de schooljuffrouw, de kolonel opnieuw, het dameskoor, en de griffier.

Jij kunt ook beroepen bedenken. Maar je zou ook dingen uit de keuken kunnen nemen, om dingen mee te laten gebeuren. Bijvoorbeeld:

vanillevla
rozemarijn
custardpoeder
slagroomsput
mes en vork
keukenrek
afwaskwast

Je ziet: graag weer woorden met veel lettergrepen.

TAAL

Zelf een gedicht maken

Dit is de kat van Wat-jammer-is-dat
die woont in 's-Gravenhage.
En elke dag doet hij wat gek
En iedereen maar klagen:
O, wat een kat,
Wat een akelige kat'
Hoe lang moet dat nog duren?
Wie wil de kat van Wat-jammer-is-dat
het Wilde Woud in sturen?

Op zondag plaagt hij Grootmama
En eet stiekem de vanillevla.

Op maandag is Leiden echt in last:
Dan roert hij soep met de afwaskwast.

Op dinsdag, dat is heel erg fijn,
ligt hij te slapen in de rozemarijn.

Op woensdag is hij vaak een loeder
en bestrooit de buurvrouw met custardpoeder

Op donderdag maakt hij het echt te gek:
Hij hangt al onze sokken aan het keukenrek.

Op vrijdag reist hij naar Rotterdam-Zuid
en maakt graffiti met de slagroomsput.

Op zaterdag is de week voorbij
Dan kookt hij een potje rijstebrij.
Die eet hij met de schooljuffrouw
Want dan heeft hij (soms) wel wat berouw.

Dat is de kat van Wat-jammer-is-dat
Die woont in 's-Gravenhage.
En soms gebeurt het wel eens dat
we mensen horen vragen:

"Zeg, die kat, die kat
van Wat-jammer-is-dat,
die altijd maar wil plagen ...
Die moet toch WEG!
Wat is dat, zeg?
Die is niet te verdragen!"

Maar dan zeggen wij toch
"Ach weet u, och ...
Die kat is niet echt door en door slecht...
Al plaagt hij soms, we zijn aan hem gehecht!"

En nu aan de slag: hier zie je ons voorbeeldje:

Voordat je nu zelf aan de slag gaat, nog een slimme tip.
Je ziet dat wij voor het voorbeeld de 'dingen uit de keuken' gebruikt hebben, hè?
In elk tweeregel-stukje vind je er een. MAAR LET OP: we zetten die niet op de eerste
regel, maar op de TWEEDE. Weet je waarom? Dan is de verrassing veel groter. Het
zijn zulke ongewone woorden, en dan denkt iedereen die het leest: hoe bedenken
ze nou zo'n prachtig, ongewoon rijmwoord om de tweede regel mee af te maken...
Nou, jij weet nu dus hoe dat zit!

En daarom: aan de slag, en veel plezier met
... de haan van Koog aan de Zaan
... het paard van Heer Hugowaard
... de peer van Cadier en Keer ...

Stuur je de allermooiste gedichten op naar ons, op de redactie van VOORUIT?
We zijn heel benieuwd!

RUIMTELIJK/CREATIEF Vissen verdelen

Zwaarte van de opdrachten

Korte inhoud

Kinderen zien een voorbeeld van een
puzzel die ze zelf oplossen: verdeel een
vlak met behulp van drie rechte lijnen
zo, dat in elk van de ontstane vlakjes een
voorwerp is. Vervolgens ontwerpen ze zelf
een vergelijkbare puzzel.

Vaardigheden die in deze les geoefend worden

Analytisch denken

- abstract denken

Creatief denken

- originaliteit

- vormgeving

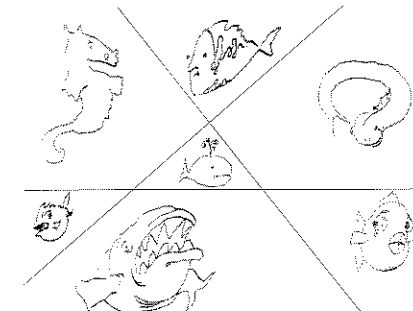
De les in de klas

1. Tijd: 30 minuten
2. Benodigdheden:
liefst doorzichtige lineaal
3. Werkvorm: individueel
4. Producten: nieuwe puzzels voor andere
kinderen om op te lossen

Uitkomsten

Beoordeling van de zelfgemaakte puzzel:

- 1: laat de puzzel door een aantal andere
kinderen oplossen. Komen ze met
oplossingen die de maker niet voorzien
had?

- 2: de gebruiksaanwijzing vertelt u veel
over hoe het kind werkt. Een logisch
begin zou zijn om eerst (stap 1) een
vlak te tekenen met daar doorheen drie
rechte lijnen, en pas daarna (stap 2) de
dieren of voorwerpen in te vullen. De
puzzel wordt moeilijker, wanneer de te
verdelen dieren of voorwerpen heel
onregelmatig over het vlak verdeeld
zijn. Heeft het kind dat begrepen?
Anders kunt u het kind daarop wijzen

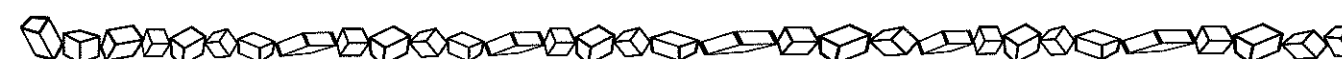
door nog eens samen naar de voor-
beeldpuzzel te kijken, waar de vissen
ook erg onregelmatig verdeeld zijn.
Werkt het kind nauwkeurig? Een puzzel
is niet leuk als het niet precies klopt ...

Voor de kleintjes

In een eenvoudiger vorm zijn deze puzzels
ook leuk en geschikt voor groep 1 en 2,
bijvoorbeeld als er maar twee rechte lijnen
gezet hoeven te worden om de voorwerpen
in het grote vlak te verdelen.

Het spel zou ook in het groot gespeeld
kunnen worden, in de gymzaal: met tou-
wen die door telkens twee kinderen wor-
den strakgetrokken, kunnen dan de kinde-
ren in de zaal in groepjes verdeeld worden.
De kinderen in de zaal zitten op de grond
en vier kinderen lopen rond om de zaal
met behulp van twee lange touwen te ver-
delen in vlakken, waar in elk vlak eenzelf-
de aantal kinderen zit.

Sommige tweede groepers kunnen mis-
schien ook zelf puzzels tekenen voor hun
klasgenoten: appelboompjes met een aantal
appels erin die met behulp van twee rechte
strepen in gelijke groepjes te verdelen zijn.

TAAL

Extra Pieten gevraagd... Advertenties

Zwaarte van de opdrachten

Korte inhoud

Het thema is Sinterklaas. De kinderen schrijven zo overtuigend mogelijke sollicitatiebrieven voor verschillende hoge Piet-posten! Ze denken na over alle verschillende werkzaamheden die in verband met het Sinterklaasfeest allemaal gedaan moeten worden (snoepgoed maken, cadeaus bedenken, fabriceren, inpakken en bezorgen, het paard verzorgen, brieven van kinderen lezen en hun wensen bijhouden...) en ze bedenken sleutel-Piet posten, om Sinterklaas hierin te helpen. Hoewel het

thema een les met een knipoog is, kan het toch leerzaam zijn om met de kinderen samen eens na te denken over wat van de beschreven taken allemaal in het echt ook wordt uitgevoerd rond Sinterklaastijd: de productie van chocoladeletters en speelgoed, bijvoorbeeld.

Vaardigheden die in deze les geoefend worden

Creatief denken

- brainstormen
- inlevingsvermogen
- flexibiliteit

Praktisch denken

- effectiviteit
- overtuigen

De les in de klas

1. Tijd: 60 minuten, ook geschikt als project
2. Benodigheden: —
3. Werkvorm: deels individueel, deels in groepjes. Geschikt voor de hele klas.
4. Producten: Sollicitatiebrieven zijn geschikt voor op het prikbord, evenals bijvoorbeeld een vergaderschema voor de Pieten.
5. Uitkomsten: —

Extra Pieten gevraagd: Advertenties

Opgave 2.

Sint en zijn Pieten

Sint is al heel oud, dat weten we allemaal. En er moet natuurlijk heel wat gebeuren, in en om zijn paleis: de binnenkomende post moet gelezen en gerubriceerd worden, zodat hij weet wat iedereen graag wil hebben; speelgoed bedenken en maken; pepernotenfabriek en productie van chocoladeletters overzien; bijhouden van het Grote Boek en controleren of kinderen goed of stout zijn ... En dat zijn nog maar een paar dingen die ons zo te binnen schieten! Nu is Sinterklaas aan het nadenken, of hij niet wat Pieten zou kunnen benoemen om zijn werk wat te verlichten. Begrijp het goed: Sinterklaas wil zelf het volledige overzicht houden, en hij wil nog weten van het kleinste pakje dat naar het kleinste meisje in het kleinste dorpje van het land gebracht wordt! Maar hij denkt dat het allemaal beter zal werken, wanneer hij voor elk van de Sinterklaas-taken een Hoofdpiet benoemt, die dat speciale deel van de werkzaamheden overziet en bewaakt.

Kun je Sinterklaas helpen?

1. Welke 10 Top-Piet-functies zou de Sint nodig hebben?
 - Bedenk ze
 - Leg uit hoe ze zouden samenwerken (wie moet vaak met elkaar overleggen, en wie niet?)
 - Hoe ze Sinterklaas op de hoogte kunnen houden (vergaderingen? Memo's? Hoe vaak?)
 - Wat voor beslissingen zijn er te nemen op elk gebied? (hoeveelheden chocola voor de letters; ontwerpen van nieuw pakpapier voor de cadeautjes, website ontwikkelen ...)
 - Is er een speciale Piet nodig voor contact met de buitenwereld (kranten, TV, Internet?), of doet iedere Hoofdpiet dat zelf?

Maak hiervan een keurig overzicht dat op het prikbord in de hal van Sints paleis in Madrid komt te hangen.

2. Beschrijf bij elke Top-Piet-baan wie van je klasgenoten er geschikt voor zou zijn en waarom. Geschikt ben je door een *vaardigheid* (iets wat je goed kunt) of door een *eigenschap* (de manier waarop je dingen doet). Geef per Top-Piet-baan drie vaardigheden en drie eigenschappen aan die je klasgenoot er het meest geschikt voor maken.

Extra Pieten gevraagd: Advertenties

Gevraagd:

Lenige heer/dame, handig in het beklimmen van daken met een zware bepakking. Gedegen kennis van Nederlandse schoorstenen is een vereiste. Goede omgang met paarden strekt tot aanbeveling.

Gevraagd:

Paardenverzorger/ster, zacht en geduldig, voor een heel oud paard. Gedurende het jaar is lichte springtraining nodig; in de herfstmaanden oktober/november zware springoefeningen op grote hoogte.

Gevraagd:

Gids, die goed de weg weet te vinden in Nederlandse dorpen en steden. Vooral kennis van de stadsplattegrond van de daken strekt tot aanbeveling.

Gezocht:

Inpakpersoneel m/v, voor in de maanden augustus tot en met november. Noodzakelijke eigenschappen: netjes en precies werken, niet nieuwsgierig zijn. Locatie: riante behuizing in Spanje (paleis). Werktijden zijn lang, vooral vanaf oktober. Eenvoudige maaltijden (pepernoot en marsepein) worden gratis beschikbaar gesteld.

Opgave 1.

Heb je al gevonden wat je het liefste wilt doen?

Schrijf dan een sollicitatiebrief op een van de advertenties hierboven.

Leg uit:

- waarom je deze baan wilt
- wat jou heel geschikt maakt
- wat ze speciaal aan *jou* zullen hebben (half echt, half erbij bedacht voor Sinterklaas)

Succes! Wie weet werk je binnenkort in het paleis in Madrid.

Enne ... wil je ons van Vooruit dan vast verklappen wat onze cadeautjes zullen zijn ...?

Extra Pieten gevraagd: Advertenties

